

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

Hjelp! Mamma og pappa skiller lag - hva skjer nå? /

Help! My mum and dad are splitting up - what happens now?

Runi Naas

Totalt antall sider inkludert forsiden: 45

Molde, 30.05.2013

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/ dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Lisbeth Schødt Sørensen

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 30.05.2013

Antall ord: 11 843

*Når en har gitt av sitt liv
Når en har gitt av seg selv
Når en har gitt seg selv
Til et annet menneske*

*Og så vokser kløften mellom dem
Så sprenges grunnen under dem*

*Så kommer det hardeste fram
Det hatskeste fram
Så blir det spørsmål
Om å såre
Om å skade*

Og det gjør det.

*Det sårer. Det skader
I skjelvende, bunnløs uforståelighet
Inn til det sårbare, nakne*

*Og dette er måten
En kan nå hverandre på.*

Hvordan kan en ta vare på barnet sitt hvis en har det slik? Når en har mer enn nok med å ta vare på seg selv?

(With 2004:14)

Innhold

1.0	Innledning	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Presentasjon av tema og problemstilling	2
1.3	Avgrensning og begrepsavklaring	3
1.3.1	Samlivsbrudd	3
1.3.2	Foreldre	3
1.3.3	Barnet	4
1.3.4	Faktorer	4
1.4	Oppgavens oppbygning	4
2.0	Metode	6
2.1	Metode på grunnlag av problemstillingen	6
2.2	Begrunnelse for valgt metode	7
3.0	Teoridel	9
3.1	Mulige konsekvenser som følge av samlivsbrudd for barn	9
3.2	Kommunikasjon og samarbeid	13
3.3	Tilknytning og relasjoner	15
3.4	Skyldfølelse	16
3.5	Samvær	17
3.6	Alderstrinn og ulike reaksjoner	18
3.6.1	Småbarn (0-3 år)	19
3.6.2	Førskolebarn (3-6 år)	19
3.6.3	Småskolebarn (6-9 år)	21
3.6.4	Skolebarn (9-12 år)	22
3.7	Barns medbestemmelse	23
3.8	Hvordan en vernepleier kan bistå ved et samlivsbrudd	24
4.0	Drøfting	27
4.1	Kommunikasjon og samarbeid for barnets beste	27
4.2	Fordeling av samvær	31
4.3	Hvordan kan en vernepleier bistå ved samlivsbrudd	33
5.0	Avslutning	35
5.1	Oppsummering	35
5.2	Konklusjon	36
5.3	Refleksjon	36
6.0	Litteraturliste	38

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Vernepleiere forbindes ofte opp mot arbeid med utviklingshemmede. Denne, som mange andre utdanninger gir en bredere kompetanse innenfor flere områder som gjør at vernepleiere også kan arbeide innenfor flere arbeidsfelt. Formålet med utdanningen er:

«Formålet med vernepleierutdanninga er å utdanne brukerorienterte og reflekterte yrkesutøvere som er kvalifiserte for å utføre miljøarbeid, habilitering- og rehabiliteringsarbeid sammen med mennesker med fysiske, psykiske og/eller sosiale funksjonsvansker som ønsker og har bruk for slike tjenester» (Høgskolen i Molde 2011).

Dette betyr at vernepleieren ikke nødvendigvis må arbeide med en spesiell brukergruppe, men at vi kan jobbe på ulike områder. Jeg har selv alltid hatt interesse for barn og spesielt i forhold til hvordan man kan arbeide for at barn skal få det best mulig.

Denne oppgaven vil fokusere på hvordan vi som vernepleiere kan arbeide sammen med familier der foreldrene velger å bryte opp, og hvordan vi kan hjelpe slik at barna lider minst mulig ved et samlivsbrudd. Vernepleiere kan arbeide i skole, barnevernstjenesten, familievernkontor, barnehager mm. Dette er steder hvor vi kan møte barn som opplever samlivsbrudd og foreldre som ønsker å få råd om hvordan de kan gjøre det på best mulig måte for barnet sitt. Det er da viktig at vi har erfaring om hvordan vi kan hjelpe gjennom forståelse, kunnskap, samarbeid og samtaler.

Arbeid med barn er noe jeg ser på som viktig fordi det er hos små barn vi har mulighet for å forebyggende og hjelpe for at barnet skal komme best mulig ut av situasjonen. Dette uavhengig om det er skilsmisse, omsorgssvikt eller andre faktorer som gjør at barnet har eller har hatt en vanskelig oppvekst. I dagens samfunn har samlivsbrudd og skilsmisse økt betraktelig, noe som gjør at det i dag er vanlig for barn å bo hos den ene forelderen, eller ha to hjem. Ifølge Statistisk sentralbyrå var det i 2012 inngått 24 350 ekteskap og 9 900 skilsmisser (SSB 2013).

Jeg vil i denne oppgaven forsøke å belyse hvordan man kan ivareta barnets interesser i forbindelse med samlivsbrudd. Tema som samvær, samarbeid, kommunikasjon og hvordan et samlivsbrudd påvirker barnet vil jeg drøfte gjennom oppgaven.

Hvordan påvirker et samlivsbrudd barna? Påvirker det alltid barna? Kan vi gjøre noe? Eller er det tilfeldig hvilke barn som takler brudd mellom foreldrene bra eller dårlig? Om jeg hadde vært ansatt som familierådgiver ville min oppgave blitt å veilede foreldre i forhold til hvem barnet skal bo hos, og hva som skal til for at barnet skal ha det bra. Som følge av et samlivsbrudd vil ofte foreldrene gjøre det de kan for at barnet skal få det best mulig, samtidig har jeg et inntrykk av at mange barn opplever samlivsbruddene som et stor belastning. Foreldrene kan føle seg uvitende om hvordan de skal samarbeide, da har de en mulighet til å kontakte profesjonell hjelp for råd og veiledning.

1.2 Presentasjon av tema og problemstilling

Problemstillingen ble til på grunn av min interesse for hvordan jeg kan arbeide med barn i vanskelige situasjoner, noe som bidro til at jeg valgte å undersøke hvordan min kompetanse som vernepleier kan utnyttes i situasjoner som dette og hvilke faktorer må være tilstede når man skal ta hensyn til et barn.

«Hvilke faktorer er til barnets beste ved samlivsbrudd? Hvordan kan vernepleieren bistå for å oppnå barnets beste i en slik situasjon?»

Jeg har valgt å formulere problemstillingen min til et spørsmål fordi jeg ikke enda vet om jeg finner noe svar på hva som er det riktig. Jeg vil gjennom denne oppgaven belyse og drøfte temaet, sånn at jeg til slutt skal kunne besvare problemstillingen min. Jeg tror vernepleiere gjennom sin utdannelse har kompetanse til å kunne veilede ved situasjoner som dette, samtidig som at jeg må være oppmerksom på utfordringene som kan komme. For eksempel ved at det finnes mange forskjellige meninger om dette tema. Det er også viktig at jeg viser en ydmykhet ovenfor andre profesjoners kompetanse og kan se hvordan man kan arbeide ut ifra hvilke profesjon man har.

1.3 Avgrensning og begrepsavklaring

«Barnets beste» er et veldig stort område, og hva barn trenger og hvordan de reagerer på et samlivsbrudd mellom foreldrene avhenger ut ifra alder og modenhet til barnet. Jeg har valgt å fokusere på barn mellom 0-12 år. Begrunnelsen for å ha valgt denne aldersgruppen er fordi jeg får fokusere på barn under utvikling, samtidig som jeg kan få med lovverket rundt medbestemmelsen barna får ved fylte 12 år og andre synspunkter dess eldre barnet blir.

Jeg vil også avgrense denne oppgaven med å fokusere på barnets beste i forhold til hvilke faktorer som må være tilstede, hvordan foreldre må samarbeide seg mellom og kommunisere for at det skal være til barnets beste. Jeg har valgt å ikke ha fokus på hvordan det påvirker barna at foreldrene går inn i nye parforhold hvor de får en stefamilie, fordi dette tema ville blitt for stort. For å synliggjøre hva jeg legger i de begrepene som går igjen i oppgaven har jeg definert begrepene.

1.3.1 Samlivsbrudd

Samlivsbrudd vil i denne oppgaven være en fellesbenevnelse for at foreldrene til barnet flytter fra hverandre. Siden det i dag er mange samboerforhold med barn, og ikke bare ekteskap valgte jeg å bruke et begrep som kunne bety både skilsmisse og brudd i en samboerforhold. I oppgaven er det helt vanlige ordinære samlivsbrudd jeg skriver om, ikke konfliktfylte brudd som kanskje kan bli så vanskelige at for eksempel barnevernet kommer inn i bildet.

1.3.2 Foreldre

Foreldre vil være de personer med hovedomsorg for eget barn, uavhengig om det er biologiske foreldre, adoptivforeldre eller fosterforeldre. Det inkluderer også foreldre, der det for eksempel er en far og en stemor som velger å skille lag.

1.3.3 Barnet

Barnet er det som er i hovedfokus. Når jeg bruker ordet barn eller barnet er det uavhengig om det finnes flere eller bare et barn i familien. Barnet er det som foreldrene har omsorgen for, og som skal bli ivaretatt. Jeg har i denne oppgaven fokus på barn mellom 0-12 år.

1.3.4 Faktorer

I denne sammenheng er faktorer det jeg mener er med å påvirke utviklingen til barnet ved et samlivsbrudd og hvilke konsekvenser som kan oppstå på grunn av det.

1.4 Oppgavens oppbygning

Jeg startet innledningen med å redegjøre for bakgrunnen for tema og presenterer problemstillingen. Deretter kommer det en avgrensning og en begrepsavklaring som skal tydeliggjøre hva jeg legger i de ulike begrepene underveis.

Jeg har også begrunnet valg av metode på grunnlag av problemstillingen min, her forklarer jeg hvordan jeg har funnet frem til den litteraturen jeg har brukt, min forforståelse og hvordan jeg må være kritisk til påliteligheten og gyldigheten av mine kilder.

Videre i teoridelen går jeg inn på de forskjellige faktorene som kan påvirke barn ved samlivsbrudd og hvilke konsekvenser det kan medføre. Her belyser jeg teori om samarbeid og kommunikasjon, og hvordan det påvirker barnet. Hvordan skyldfølelse kan oppstå hos barnet om de ikke får en god forklaring og betryggelse på det ikke er deres skyld.

I drøftingskapittelet blir hovedfokuset å diskutere hvordan kommunikasjonen mellom foreldrene og hvordan foreldre kan samarbeide for at det skal være til det beste for barnet. Jeg vil til slutt diskutere hvordan en vernepleiers kompetanse kan være til hjelp i en slik situasjon. Her tar jeg utgangspunkt i at jeg jobber ved et familiekontor og at jeg skal veilede foreldre og fokusere på samtale med barn for å oppnå barnets beste.

Deretter kommer avslutningen. Her skal jeg oppsummere hovedpunktene mine fra drøftingen, før jeg kommer med en konklusjon på problemstillingen min. Til slutt kommer refleksjoner, og nye tema som ble interessante etter arbeidet med denne oppgaven.

2.0 Metode

«En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilke som helst middel som tjener dette formålet hører med i arsenalet av metoder» (Dalland 2007:83).

2.1 Metode på grunnlag av problemstillingen

For å kunne besvare problemstillingen min har jeg valgt å bruke litteraturstudie som metode. Dette for å studere de forskjellige teoriene og tilnærminger for å belyse den. Under litteraturstudien har jeg brukt litteratursøk for å finne litteratur til tema. Først brukte jeg internett, deriblant ved søk på BIBSYS.

På BIBSYS har jeg benyttet meg av stikkordsøk, hvor mine søkeord var: samlivsbrudd, bosted, skilsmisse, barn og deltid. Jeg søkte også på BRAGE etter studentoppgaver av samme tema, uten resultat. I tillegg til BIBSYS har jeg gått i hyllene ved skolens bibliotek for å lete etter relevant litteratur, fant mye på denne måten. Har ved bruk av internett også lastet ned forskning i form av artikler som er av nyere dato. For at oppgaven skal kunne bli mest mulig etterprøvable, ville jeg begrense mine internettkilder. Søkeordene her har vært barnesamtale ved samlivsbrudd, meklingsmodell, barn og skilsmisse.

Har også fulgt med i media om relevante saker som jeg har kunnet brukt for å besvare problemstillingen. Dette har gjort at jeg har fått øye på litteratur som er relevant for meg, som har gjort at jeg har kjøpt meg diverse bøker om temaet på egenhånd.

I min oppgave vil det være en hermeneutisk innfallsvinkel. Dette fordi ulike teoretikere og forfattere har latt sine fortolkninger, oppfatninger og meninger komme i uttrykk gjennom sine tekster. Når jeg leser disse tekstene prøver jeg å forstå hva de mener med dem, tolker og bearbeider dem slik at jeg kan sette dem inn i en større sammenheng. Dette handler da om å kunne se hvordan andre opplever situasjoner, for å deretter se hvordan man selv opplever og tolker situasjonen, dette kalles den hermeneutiske sirkel (Aaland 2011).

2.2 Begrunnelse for valgt metode

På grunn av begrenset tid og ressurser har ikke jeg mulighet eller kapasitet til å kunne foreta kvantitative undersøkelser. Jeg har heller ikke mulighet for å intervju personer som har den kunnskapen jeg er ute etter, noe som også skolen har frarådet oss. Derfor blir dette en studie av relevant litteratur, som er mest anvendelig i denne sammenheng. De kvantitative metodene er målbare enheter, mens kvalitative metodene tar sikte på å fange opp mening og opplevelser som ikke kan la seg måle eller tallfeste (Dalland 2007:84).

2.3 Beskrivelse av metoden som er brukt

Litteraturstudie

Når jeg får teori tilgjengelig etter de litteratursøkene jeg har beskrevet, må jeg bruke tid på å sette meg inn de ulike beskrivelsene og tilnærmingene om tema. Når jeg skal lese og fortolke disse tekstene vil det automatisk oppstå en forforståelse. «*Forforståelse er en forståelse som går forut for erfaring, en bevisst eller ubevisst forventning om hvordan noe kommer til å bli*» (Aadland 2011:308).

Min forforståelse for dette tema vil kunne påvirke mitt valg av søkeord, og mine valg av litteratur. Erfaringer jeg har fra dette tema, som vil påvirke min forforståelse er at jeg selv har vokst opp med foreldre i to hjem. Jeg må gjennom arbeidet være bevisst på min forforståelse når jeg skal drøfte de positive og negative sidene ved de forskjellige faktorer som påvirker barnet. Dette er viktig fordi alle barn takler situasjoner på ulike måter. Noen barn takler forandringer på en god måte, andre barn vil kanskje reagere med fortvilelse og forvirring.

Tekstanalyse

Når jeg under dette arbeidet skal begynne på drøftingsdelen, vil jeg anvende den teorien jeg har lest å sette det i en sammenheng som gjør det mulig å besvare problemstillingen min. Dette er noe jeg må være oppmerksom på, siden det er fort gjort at man tar ut teoriene som passer sammen, noe som kan bli en feilkilde. Man må kunne vurdere dataens validitet. Det vil si gyldigheten av informasjonen, vi må vurdere om begreper og datainnsamlingsmetoder vi bruker er relevante og kan gi svar på det spørsmålet som bli

stilt (Linde mfl. 2006:116). Dette gjøres ved å vurdere kilden kritisk, for eksempel ved å sjekke dato på kilden eller om forfatteren har fått noe kritikk. Jeg har valgt å bruke litteratur som er ti år gammel, fordi forfatteren er anerkjent innenfor teori og kunnskap om barn i samlivsbrudd og fordi det har vært en utfordring å finne bøker av nyere dato. I tillegg til denne litteraturen har jeg valgt artikler og forskning av nyere dato som jeg har funnet via internett.

Jeg må være kritisk til de kildene jeg har brukt på grunn av forfatteren sin forforståelse. På samme måte vil min oppgave bli formet av min forforståelse. Her kan jeg trekke inn den hermeneutiske spiralen igjen, der evnen til å tolke en tekst og formidle den videre blir sentralt. Jeg vil under skrivingen forsøke å være så objektiv som mulig når jeg skal fremstille teoriene jeg bruker. Jeg vil sikre pålitelighet ved å underveis tydeliggjøre med å referere til kildene jeg har brukt.

3.0 Teoridel

I denne delen av oppgaven vil jeg komme med ulike teorier på forskjellige faktorer som påvirker barnet når det opplever samlivsbrudd, og hvordan organisering og samarbeid foreldrene mellom påvirker prosessen og tiden etter. Her vil jeg ta utgangspunkt i statistikker, lovverk, forskningsrapporter, artikler og aktuell litteratur.

3.1 Mulige konsekvenser som følge av samlivsbrudd for barn

Det har lenge vært spekulasjoner på om barna som vokser opp med skilte foreldre er mer utsatt for negativ utvikling enn de med foreldre som lever sammen (Moxnes 2003:52ff).

Moxnes (2003) hevder at det er gjennomført undersøkelser som viser forskjeller når det gjelder både psykiske og fysiske problemer hos skilsmissebarn. Områder det er funnet forskjeller på er at hos barn som har vokst opp som skilsmissebarn kan være ulykkelige, ha lav selvfølelse, dårlig sosialt bilde og diagnosen depressiv. Det har også blitt funnet forskjeller angående atferdsproblemer og kontakten med barnevernet. Utdanning, rusmidler, kriminalitet og starte egen familie er mer problematisk for «skilsmissebarna» enn det er for barn fra «kjernefamilien» (Moxnes 2003:53f).

Moxnes (2003) sier videre at man skal være forsiktig med å trekke konklusjonen om at det er skilsmisse som er årsaken til avvik. Disse sammenhengen kan bare vise likheter og ulikheter mellom ulike grupper, de sier altså ingenting om årsaken til forskjellene. For oftest går det bra med de barna som opplever samlivsbrudd, men at de barna i gjennomsnitt har det, og gjør det litt dårligere enn de som har vokst opp i kjernefamilier er riktig. Dette betyr ikke noe mer enn at de barna som går gjennom en skilsmisse utsettes for en større risiko (Moxnes 2003:54ff).

Dolven (1998) hevder at mange av barna tar skade av samlivsbrudd. Men etter grundige studier av amerikanske funn i forskningen mener Kari Moxnes at et ordnet brudd vil være mer heldig for barna enn et konfliktfylt foreldresamliv. Når folk kommer med påstanden

«skilsmisse er roten til alt ondt», svarer hun med det hun kaller tommelfingerregel (Bø 2000:110):

«Det er riktig at mange barn blir skadet i skilsmisser. Men jeg går ut fra at skadene for en tredjedel av disse barna skyldes at foreldrene har levd sammen i konflikt for lenge. En annen tredjedel går det galt med fordi de har gjennomlevd en dårlig organisert skilsmisseprosess. Den siste tredjedelen blir skadet fordi foreldrene går fra hverandre og inn i seriemonogamiet: Til ny kone, ny mann – og nye brudd. Det er ikke skilsmissen som skader barn. Det er måten den skjer på» (Bø 2000:110).

Det er viktig at barn opplever forutsigbarhet og ensartede forventinger i det økologiske miljøet. Det vil ikke si at barnet gjennom hele barndommen skal skånes for konflikter, barna opplever etterhvert kontrastene miljøer selv, som fører til konflikter. Dette er noe som skjer automatisk i et moderne samfunn. Bronfenbrenner introduserer begrepet økologisk overgang, som er en betegnelse på en slik forandring. Han definerer økologisk overgang slik: *«En økologisk overgang finner sted når en persons posisjon i det økologiske miljø endres som resultat av en forandring i rolle, setting eller begge»* (Bø 2000:172).

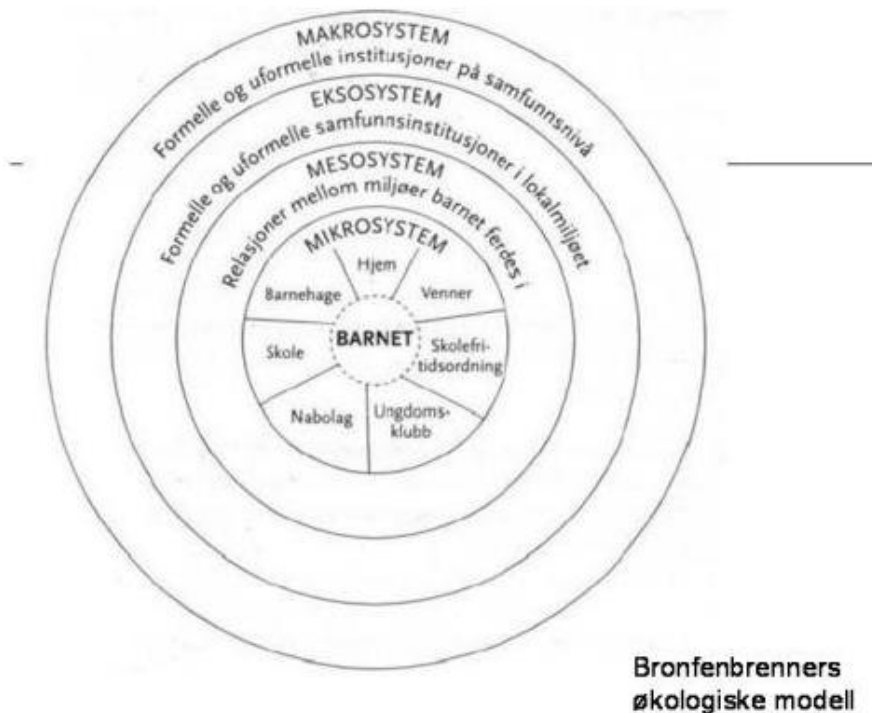
Det er ifølge Bronfenbrenners modell mange og gjensidige avhengige forhold som er med på å påvirke sosialisering og utviklingen til barnet. Teorien til Bronfenbrenner beskriver hvordan barn påvirkes og sosialiseres av erfaringer og hendelser på flere nivå. Modellen er delt inn i fire nivåer som kalles mikronivået, mesonivået, eksonivået og makronivået (Bunkholdt 2000:261).

Mikronivået er hvor barnet blir påvirket ved direkte samspill med foreldrene, søsken og andre nære personer. Den type erfaringer og hendelser som fører til sosialisering er ifølge Bø (1989) aktiviteter som barnet observerer eller deltar i selv, relasjoner og følelser som oppstår hos barnet når det er i samspill med andre (Bunkholdt 2000:262).

Mesonivået skjer ved gjensidig påvirkning mellom forskjellige sosialiseringsskilder på mikronivået. Ved eksonivået blir barnet utsatt for indirekte påvirkning gjennom situasjoner og hendelser som har en betydning for de mennesker de er i samspill med. Det er i makronivået de overordnede verdiene befinner seg, og ideologier og tradisjoner i

samfunnet generelt. Slike tradisjoner og verdier nedfelles i ulike forhold, for eksempel ved foreldrenes oppdagelsesform (Bunkholdt 2000:265f).

(Kilde: Bunkholdt 2000)

Det vil egentlig finnes en økologisk overgang hver gang et menneske beveger seg fra mikrosituasjon til en annen. Mens i andre sammenhenger vil dette kunne være større livsforandringer som for eksempel skilsmisse eller flytting. Derfor skiller man mellom daglige overganger og mer varige overganger som er mer dramatiske. En rekke forhold vil være med å påvirke hvordan et barn takler slike overganger. Det kan hjelpe å forberede barna på overganger man vet om. For hvordan overgangen foregår, hvilke følelser som omgir dem og hvem som er inkludert vil påvirke reaksjonene (Bø 2000:172f).

Omstendighetene er det som avgjør hvordan det går med barnet, å vokse opp med bare en av foreldrene kan gå greit. Det behøver ikke å være avgjørende om barnet bor hos en eller begge av foreldrene. Omsorg, varme, grensesetting, sosialt nettverk, økonomi etc., er det som teller. Det er andre faktorer enn samlivsform som gir forklaringer på god eller dårlig utvikling. Likevel er det i gjennomsnitt mer risikofylt og bare bo hos den ene av foreldrene (Bø 2000:109).

Statistikken viser at det spesielt blant alenemødre er lav utdanning og dårlig økonomi. Dette er bekymringsfullt fordi det byr på begrenset mulighet for valgmulighetene når det gjelder mat, utstyr, fritid, ferie, stimulering og transport. Det andre problemet kan være ensidighet eller knapphet i forhold til nettverksrelasjoner og rollemodeller. Det er vanlig at barna har mindre kontakt med fedrene sine, noe som vil påvirke stimuleringsbredden. Både foreldre og barn trenger et støttesystem, og barn trenger det av begge kjønn som identifikasjonsmodeller (Bø 2000:109).

For å kunne oppnå optimal utvikling og trivsel både hos voksne, barn og ungdom må de sentrale behovene tilfredsstilles og man må oppleve å være sosialt forankret. Her kan Abraham Maslows behovspyramide være en retningslinje, han rangerer de grunnleggende behov i et hierarki der de fysiologiske behovene er grunnvullen. Deretter kommer de behovene mennesket har for trygghet/beskyttelse, kjærlighet/tilknytning og anerkjennelse/selvrespekt i denne rekkefølgen. Øverst er det selvsrealisering, som først i funksjon når de underliggende behovene tilfredsstilles først (Bø 2000:148).

(Bunkholdt 2002)

Maslows behovsoppsett gjelder alle aldre, Bø (2000) ønsker å supplere med hvilke forhold som gir best grunnlag for sosialisering og oppvekst. Gode oppvekstsvilkår er et samfunn, et lokalmiljø, en barnehage, en skole og andre institusjoner, en fritid og en familiesituasjon. Å bli akseptert og anerkjent, oppleve trygghet, varme og kjærlighet, ha forutsigbarhet og kontroll over livssituasjonen, grenser og sosial kontroll, intimitet og fellesskap er behov som står sentralt i barns oppvekstsvilkår for å kunne oppnå selvrealisering (Bø 2000:149).

3.2 Kommunikasjon og samarbeid

I den norske familiepolitikken er det et viktig mål at barn som lever med foreldre i to hjem skal kunne ha mest mulig kontakt med begge foreldrene. Det er samarbeidet mellom foreldrene som er avgjørende for hvordan barna har det når foreldrene skiller lag (Skjørten mfl. 2007:101). Moxnes mfl. (1999) sier at foreldresamarbeid er *«nøkkelen til å forstå konsekvensene av skilsmissen for barna, også hvilke grad forandringene, sosialt stress og tap av sosial og økonomisk kapital blir risikofaktorer som kan gi en negativ utvikling for barna»* (Skjørten mfl. 2007:101).

Moxnes, Haugen og Holter 1999, Thuen (2004) og Haaland (2002) viser at det er en bred enighet om at dårlig samarbeid og konflikter mellom foreldrene påvirker barnet negativt. Hvordan samarbeidet er mellom foreldrene har vist seg å ha en mye større betydning enn hvor vidt barnet har samvær med begge foreldrene. Når barna har delt bosted kreves det bedre foreldresamarbeid, enn om barnet bor fast hos en av foreldrene. Samarbeidsklimaet mellom foreldrene er derfor svært viktig (Skjørten mfl. 2007:101).

Hvordan man skal samarbeide er et vanlig spørsmål mange foreldre stiller seg når de velger å flytte fra hverandre. Når man har tatt det valget er det av og til at man ikke ønsker å se den andre parten igjen, iverfall ikke samarbeide. *«Det er ironisk, men samtidig som de har bestemt at de ikke lenger kan være gift, må de utvikle et samarbeid om barna»* (Moxnes 2003:95).

En barndom skal bestå av trygghet og forutsigbarhet. I stor grad skal foreldrene kunne være barnas gode veiledere og forbilder for hvordan livet skal leves. Om foreldrene til barna ikke kan behandle hverandre med anstendighet og respekt etter samlivsbruddet vil dette være til en stor belastning for barnet, noe som kan føre med seg psykiske og sosiale følger for resten av livet (Hjermann 2012:5).

I media i dag er det veldig vanlig at samarbeidet etter et samlivsbrudd fremstilles som dårlig, og at foreldrene alltid er i konflikt med hverandre. Her blir det også av og til fremstilt at det er mødrene som er vinnere, mens fedrene er de som taper og at det er urettferdig. Dette er ikke riktig, for det gode samarbeidet er økende, ikke nok med det så har omfanget på samarbeidet blitt større også. Det er ikke lenge siden at det var meninger om at de som skilte seg måtte være uvenner, for om de ikke var uvenner hadde de ikke gyldig grunn til å flytte fra hverandre. Man kan ikke legge foreldreskap bak seg, og dette foreldreskapet har man sammen med den andre forelderens livet ut (Moxnes 2003:95f).

Man bør samarbeide med den andre forelderens, siden det er det som barnet tjener mest på, og som kan gjøre at barnet får det bra til tross for samlivsbruddet. De fleste foreldre vet at de må samarbeide, men synes ikke dette er oppnåelig hele tiden. Men når foreldrene samarbeider godt viser dette kjærlighet til barna, og samarbeider de ikke vil de miste mye kunnskap om barnets utvikling. Det er ikke alltid man får til et godt foreldresamarbeid, der foreldrene kanskje har strevet i flere år før samlivet tok slutt på grunn av at de ikke kunne samarbeide. Prosessen er sårene, og partene «glemmer» barnet og velger å ikke prate sammen. De lager faste avtaler om henting og levering, ellers gjør de det som de vil når barnet er hos dem. Foreldreansvar handler om i hvor stor grad foreldrene er delaktig i omsorgsarbeidet for barna sine (Moxnes 2003:97f).

For barna er det nødvendig at det er mest mulig likt i forhold til oppdragelse etter, som det var før skilsmissen. Dette spiller en større rolle desto større barna er, og hvordan forholdet til venner, familie og nettverk fungerer har en stor betydning. Desto mindre innvirkning skilsmissen får, desto bedre er det for barna (Haaland 2002:68).

Ifølge barneombudet har alle par som går fra hverandre, og har barn under 16 år plikt til å gå i en times mekling hos den lokale familievernkontor. Mekleren har da som hovedfokus å sørge for å finne ut hva som er barnets beste. En slik meklingstime skal gjøre at foreldrene kommer frem til en avtale om samvær, foreldreansvaret og hvor barnet skal bo fast (Barne, ungdoms- og familiedirektoratet 2011).

3.3 Tilknytning og relasjoner

Tilknytning er den prosessen som resulterer i et «bånd» mellom barnet og dets nærmeste omsorgspersoner. I tilknytningsteorien beskrives også hvordan tilknytningen utvikles til mentale representasjoner hos barnet – av barnet selv, nære personer og samspillet mellom dem. Tilknytningen er en viktig del av utviklingen av personligheten hos barnet, og på denne måten har den betydning for mennesket så lenge det lever (Broberg mfl. 2006:93).

Når barnet er rundt fire måneder blir det lettere for foreldrene, og vanskeligere for fremmede mennesker å fremkalle smil ifra barnet. Barnet er også mer klar på at de ønsker omsorgspersonene de kjenner godt, og det vil være vanskelig for fremmede å trøste barnet om det gråter. Barnet begynner å bli selektiv, og viser faktisk at det foretrekker å være med visse personer fremfor andre. Denne følelsen gjør at foreldrene ofte føler seg som den utvalgte av barnet, som kan være en sterk følelse, med tanken av at «det er meg barnet er avhengig av og trenger for å overleve» (Broberg mfl. 2006:97).

Et spedbarn vil ikke tåle negative affekter over lengre perioder, for de har en begrenset evne til å regulere eller modulere sterke følelser. De er lett å overmanne, her er det foreldrenes oppgave å hjelpe dem med det som kalles emosjonell selvregulering. I 7 måneders alderen skjer det en endring hvor barna plutselig kan protestere om de skilles fra foreldrene, til og med personer de har hatt relativt god kontakt med, som for eksempel besteforeldre (Broberg mfl. 2006:97f).

Det er stor sannsynlighet for at barn beholder den tilknytningsformen de allerede utviklet i spedbarnsalderen oppover i den videre utviklingen. Hvordan tilknytningskvaliteten kommer til uttrykk på, vil mest sannsynlig endre seg etter barnets alder og modenhetsnivå. De barna som er trygt tilknyttet har ofte høy selvtillit og opplever gode relasjoner til de menneskene de samspiller med. De oppfattes som initiativrike, utholdende og

samarbeidsvillige. Barn som har en utrygg – unngående – tilknytning derimot har en dramatisk lavere selvtillit. De kan også ha store aggresjonsproblemer og kan oppleves som isolerte (Bunkholdt 2000:183).

Det er mye diskusjon rundt om barn skal flytte eller ikke flytte i perioder hvor tilknytning er under utvikling. Det er stort sett enighet om betingelsene for utvikling og tilknytning hos barn, mens det er en større uenighet når vi kommer til virkningen av en eventuell tidlig atskillelse. Goldstein, Freud og Solnit (1980) mente at alle atskillelser er en belastning for et barn, uavhengig av alder (Bunkholdt 2000:184).

3.4 Skyldfølelse

Vanlige tanker og spørsmål til barn ved skilsmisse er: Hvorfor skjer dette? Hva har skjedd med mor og far? Har jeg gjort noe galt? Hva kan jeg gjøre for at det skal bli godt igjen? Verden er urettferdig! Det er tomt og trist inni meg! (With 2004:56).

Barn som har opplevd et samlivsbrudd går ofte med dårlig samvittighet og føler skyld for det som har skjedd. Dette blir ofte en tung byrde å bære for barna, og om voksne merker dette er det viktig at de forteller og forsikrer barnet om at det ikke er deres skyld. Fortell gjerne at det er noe som skjer mellom mamma og pappa, som de voksne skal finne ut av. Barn kan ha tendenser til å skjerpe seg fordi da kan foreldrene bli glade i hverandre igjen. Det er ingen barn som greier å være plettfriske hele tiden, så når de sprekker vil de på ny føle en skyldfølelse av at de ikke greier å få ordnet opp mellom foreldrene (Ekvik 2010:104ff). Noen barn reagerer med å ha en enda mer utagerende atferd, på denne måten får barnet flyttet oppmerksomheten over på seg, istedenfor at foreldrene skal fokusere på hverandre (With 2004:57).

For barnet er det ikke nok å få fortalt denne store hendelsen en gang, barnet er avhengig av at foreldrene informerer mange ganger ut ifra nye erfaringer om hva det er som har skjedd. Ny forståelse for barnet må legges til nye erfaringer, og dette trenger barnet hjelp til. Ikke la barnet være den som må ta initiativ til å ta opp temaer som er vanskelig, foreldrene kan oppmuntre, men ikke presse (With 2004:20).

3.5 Samvær

Her i Norge bestemmer man fritt hvordan fordelingen av omsorgen for barna skal være etter et samlivsbrudd, men man må holde seg innenfor lovens rammer. Om foreldrene ikke blir enige må de gå videre til mekling, før eventuelt en rettsak. I forskjell fra andre land, så gir domstolen i Norge ett bosted. Det vil si at går man til rettsak kan man ikke få delt bosted for barna, men felles foreldreansvar (Moxnes 2003:126f).

Om man velger å ha delt bosted for barna sine, så kan ikke avstanden mellom foreldrenes hjem være for stor. Dette spiller en stor rolle når barna begynner på skolen, men også i forhold til at de skal opprettholde kontakt med venner og aktiviteter på fritiden også (Skjørten mfl. 2007:57).

Som en konsekvens av likestillingsarbeidet, er målet å gjøre fedre mer involverte i barneomsorgen etter samlivsbrudd. Dette fordi at man har sterk tro på at lik fordeling er til «barnets beste». Tidligere kunne fedre ha kontroll på barna fordi de hadde en kontroll på kvinnen i ekteskap, mens etter kvinnefrigjøringen og økt antall skilsmisser, mistet mange fedre denne kontrollen (Moxnes 2003:128).

Moxnes (2003) hevder at i alle vestlige land er det mødrene som gjør mesteparten av omsorgsarbeidet. Lovendringene har hatt som mål å fremme fedres rettigheter, men har i liten grad hatt noen endring i foreldrenes atferd. Fars deltakelse er bedret, men det er langt igjen før det er lik deling. Det overordnede målet i alle barnefordelingssaker er at man skal til slutt komme frem til et resultat som er for barnets beste. Men å vite hva som er barnets beste er ikke alltid like lett, og må vurderes i hvert enkelt tilfelle (Moxnes 2003:130).

I Norge er det lagt vekt på «barnets beste», som er hva barnet selv ønsker. Barn skal høres, og når de er fylt 12 år eller eldre skal deres ønske tilegnes stor vekt. Et annet viktig kriterie er «hvem som har den sterkeste følelsesmessige kontakt med og har hatt den faktiske omsorgen for barnet». Juristene ønsker at barnets situasjon skal være mest mulig lik den de hadde før bruddet. Dette betyr at barnet skal bo hos den det hadde nærest forhold til, som ofte er den som har brukt mest tid sammen med barnet og har fulgt det opp. Man skal unngå miljøskifte, og barnet skal i størst mulig grad få være i det nærmiljøet det er vant til (Moxnes 2003:130).

Man må også legge vekt på hvem som har tatt mest hensyn til barna i det daglige liv før samlivsbruddet. For eksempel hvem som har vært hjemmearbeidende, arbeidet deltid, brukt sin rett til fødsel- og omsorgspermisjoner, har vært hjemme med kontantstøtte og hvem av foreldrene som har vært hjemme når barnet har vært syk. Dette sier mye om prioriteringer og hvordan fordelingen av barneomsorgen har vært (Moxnes 2003:130).

Hvor barnet skal bo er et av de viktigste og vanskeligste spørsmålene foreldrene stiller seg etter et samlivsbrudd. Det kan være vanlig at foreldrene finner ut dette selv uten barnets stemme, fordi de tror barnet ikke forstår så mye av det. Uansett hvilke ordning, så er det foreldrene som bestemmer hvorvidt de blir enig. Loven sier at barna skal bli hørt angående hvor det vil bo fra det er 12 år, noe som kan for barna oppleves som uheldig fordi de synes det blir urettferdig uansett hvem de velger å bo hos (With 2004:98f), samtidig så mener barneombudet at avgjørelser ikke bli tatt uten at barnet har blitt hørt først (Hjermann 2012:31).

3.6 Alderstrinn og ulike reaksjoner

Det er usikkert om alder har noen betydning i forhold til hvordan samværsretten skal fordeles mellom mor og far. Ekspertene i barnepsykologi mener at foreldre skal være forsiktig med å praktisere delt bosted for de minste barna. Gustavsson hevder at delt bosted er ugunstig for barn under tre år, fordi en trygg og stabil primærrelasjon er svært viktig for barnas utvikling (Skjørten mfl. 2007:31).

Også Koch og Walstad (2005) har en lik vurdering når det gjelder samvær for de mindre barna. Vi vet ikke så mye om hvordan små barn reagerer på mye forandring i omsorgsfordelingen, for eksempel samvær. Mason (2000) hevder at forandringer ofte i rutiner, lukter, stemmer, steder og omsorgspersoner over lengre tidsrom kan få negative konsekvenser for utviklingen. Barnets energi og oppmerksomhet vil bli brukt på tilpasning fremfor å utvikle sosiale, emosjonelle og kognitive ferdigheter. Begynnelsen på en slik utvikling kan merkes i hverdagen ved stressreaksjoner, men hos en del barn vil dette først

blir synlig når barna blir eldre i form av tilpasnings- og utviklingsvansker (Skjørten mfl. 2007:31f).

3.6.1 Småbarn (0-3 år)

Barn under 3 år har behov for å bli tatt imot i verden, på denne måten opplever de trygghet. For at barnet skal utvikle et trygt tillitsforhold, er bekreftelsen mellom barnet og forelderen helt nødvendig. Ved skilsmisse vil de relasjoner som barnet har etablert ved skilsmissepunktet tilstrebe for å beholde. Andre trekk ved de små barna er at de har en emosjonell resonans som er knyttet til de viktigste omsorgspersonene. Dette vil si at de følger takt med det omsorgspersonene foretar seg, for eksempel så ler barnet når mor ler, og barnet kan gråte når mor gråter, noe som gjør at barnet er var for det følelsesmessige klimaet. Tegn på at barnet føler utrygghet kan være at det ikke følger normal aldersutvikling, og områder som gjelder småbarn er: søvn, matinntak, motorisk utvikling, språk, do trening og emosjonell uavhengighet. Om barnet klamrer seg fast og ikke tør å oppdage verden, er et tegn man bør legge merke til (Haaland 2002:91f).

For små barn er det ikke behov for at skilsmissen blir snakket om, det er handlingene som teller. Det som er viktigst for småbarn er at det er stabilitet og minst mulig endringer, rutiner er med på å skape trygghet når de nye systemene skal innføres. Småbarn har problemer med å forstå tid, og når omsorgspersoner flytter ut barnet kan barna oppfatte det som at de i virkeligheten forlater barnet, og gir en uventet reaksjon når det møter omsorgspersonen igjen. Konflikter og krangel mellom foreldrene kan skape redsel hos barnet og det kan oppleve det som en katastrofe. På samme tid som den lille er avhengig av stabilitet, så er de små ekstremt tilpasningsdyktige ovenfor nye ting. Det er viktig at avtalene holdes, og at man kommer om man har sagt man kommer. Dette for å unngå at barnet blir engstelig for å miste (Haaland 2002:92ff).

3.6.2 Førskolebarn (3-6 år)

Haaland (2002) skriver at førskolebarna (3-6 år) ser verden ut fra seg selv, og de er verdens midtpunkt. Om de opplever et samlivsbrudd/skilsmiss er det en fare for at de kan se på seg selv som årsaken til at det skjer. Barn i denne alderen forteller ikke hvordan de føler det, men viser det gjennom bestemt atferd. Problemene med atferd og aggressivitet kan øke, de kan komme med sine egne historier hvorfor foreldrene skal flytte fra hverandre, spesielt om man ikke har forklart dette på en måte som barna kan forstå. Hun hevder også at man kan også oppleve at barna i denne alderen går tilbake på utviklingen og mestring. Ting de fikk til før, greier det ikke lenger, de kan vise diffuse nervøse reaksjoner som for eksempel tisse på seg, bite negler eller stamme. Det kan også oppstå sinnereaksjoner, men som ikke rettes mot foreldrene i frykt for å føre til mer ødeleggelse. I denne alderen er det veldig vanlig at de opplever følelsen av tap, at de blir avvist, ensomhet og tomhet over en familie som ikke er slik den en gang var. Dårlig selvfølelse er vanlig der barna føler skyld og angst for hva de har forårsaket. Gjerne er barna opptatt av døden også, det å miste generelt. Dette er noe som kan forsterke engstelsen (With 2004:18).

Om foreldrene har vært irritert på barna sine før skilsmissen, vil barn i denne alderen knytte de negative reaksjonene til seg selv og kan faktisk ta på seg ansvaret for at foreldrene skal skilles. Sårbarheten ovenfor ustabilitet som krangel og konflikter er stor for barna i denne aldersgruppen, om foreldrene krangler kan barna bli paniske redde og oppleve det hele som en stor katastrofe (Haaland 2002:96)

Dette er alderen hvor de begynner å få en klarere forståelse for hva et hjem egentlig er, og at det er det stabile stedet som ikke forandrer seg og som alltid er trygt og godt. Så når et samlivsbrudd oppstår, mister barnet definisjonen på hjem, og dermed også hva som er en familie. I situasjoner som dette er det viktig at foreldre kommer og bistår med omformulering av definisjoner, dette er en begynnende uavhengighet for barnet som trygghet av at hjemmesituasjonen er trygg og stabil (Haaland 2002:96)

De er på dette alderstrinnet som de andre at man må følge med på endringene som kan forekomme rundt barnet som søvn, matinntak osv. Sinnereaksjoner er også vanlig her, barna kan i denne alderen faktisk bli redd sitt eget sinne fordi de har sine egne fantasier om hva de kan utføre. Sjeldent er sinnet rettet mot mamma og pappa, fordi barnet er redd for å gjøre det verre mellom dem, så det kan lett gå utover lekekamerater, søsken og andre

voksne. Viktig at foreldrene ved slike situasjoner betrygger barnet på at det er greit og helt normalt med sinnereaksjoner. At barna trekker seg tilbake er også et tegn som kan komme etter et samlivsbrudd, og at de er utrygge og ikke vil bevege seg bort fra det som nå føles trygt. For eksempel vil ikke et barn på tur i barnehagen, som han alltid har likt. Dette kan være fordi barnet nå er redd for å miste den trygge plattformen som barnehagen er for barnet (Haaland 2002:96ff).

3.6.3 Småskolebarn (6-9 år)

I denne alderen er det vanlig med det som kalles for en «tilknytningsforsikring», som oppstår når barna er redd for å miste noen uten å vite hva de skal gjøre. De vil arbeide for å kunne beholde det de har. I denne aldersgruppen er det glidende overganger til aldersgruppene over og under. Når barna er 6 år begynner de på skolen, noe som er en stor endring i barnets situasjon. Barna over 6 år viser evne for mer abstrakt tenkning og kan orientere seg om nåtid, fortid og framtid. Tiden hvor fantasien tok overhånd, og man kunne bearbeide følelser gjennom lek begynner å bli vanskeligere. Svarene voksne gir blir viktigere, og behovet for egen forståelse øker. Om forklaringene til voksne varierer og ikke henger sammen, vil dette føre til at barna opplever utrygghet og usikkerhet over hva som er rett eller galt (Haaland 2002:102f).

Det er i denne alderen det for oftest finner barn som anklager seg selv for skilsmissen, ikke at de er årsaken, men at de ikke makter eller greier å ordne opp i bruddet. Småskolebarna kan fortelle ivrig hvor mye de arbeider for å få foreldrene sammen igjen. Det kan hjelpe barn i slike situasjoner å kjenne andre familier hvor foreldrene er skilt, spesielt når spørsmål som «hva er familien min nå?» kommer opp. Det kan hjelpe og bruke andre familier som modeller, å se hvordan det fungerer der (Haaland 2002:103).

Når følelsene til barnet i denne alderen ikke kan settes i naturlig sammenheng, kan det ofte være utrygghet som følge av skilsmissen som er årsaken. Barn kan for eksempel vise sinne og aggresjon mot andre barn, som er helt uhørt for foreldrene som ikke opplever noe av denne atferden hjemme. Dette kan handle om hvor barnet føler seg trygg på å vise følelsene sine (Haaland 2002:104).

3.6.4 Skolebarn (9-12 år)

Barna i denne alderen er realistene, og mange opplever en tiåring som den mest nøkterne personen man kan møte på. Barna vil gjøre sin egen vurdering av hvordan samlivsbruddet mellom foreldrene skal forstås, og vil gjerne bidra for å hjelpe til ved bruddet. De ofrer gjerne egne goder for å kunne få orden på familien igjen. Om de får beskjed fra foreldrene sine at de skal ta seg sammen, får ofte foreldrene samme beskjeden tilbake om at det er foreldrene som i denne situasjonen må ta seg sammen (Haaland 2002:111).

Mellom 9-12 år er barna på vei ut av hjemmet og vennene spiller nå en mye større rolle for dem. De ønsker at alt hjemme skal være i ro og orden slik at de kan leve livet sitt sammen i det sosiale miljøet utenfor, mens mamma og pappa er tilgjengelig der hjemme. Mor og far er viktige i aktiviteter utenfor hjemmet også, og for barnet virker det som at foreldrene engasjerer seg om de for eksempel henter og bringer ved aktiviteter (Haaland 2002:112).

Det økonomiske og de bomessige konsekvensene av en skilsmisse vil kunne påvirke barnet. Barnet er opptatt av forholdene rundt økonomien, og et tegn på at det er bekymret for den er at det trekker seg fra de sosiale sammenhengende. Det hjelper i slike situasjoner lite å kritisere dem, ha heller forståelse for bekymringene og prøv å fjerne de (Haaland 2002:112).

Barna i denne alderen har nok sett vanskene foreldrene har hatt, og man skulle tro ut ifra dette at barna va forberedt på et samlivsbrudd. Men barn i denne alderen har stor tro på at voksne kan løse problemer om de bare vil. Barna synes ofte skilsmisse er flaut, der skilsmisse er mer vanlig i vennemiljøet blir det enklere for barna å godta det (Haaland 2002:112f).

På grunn av rettferdighetssansen de har i denne alderen blander de seg opp i framtidige omsorgs- og samværsordninger uten å ivareta sine egne interesser. En gutt på ti år sa en gang til sin mor: «Går du fra pappa, skal jeg bo hos han. Går han fra deg, bor jeg hos deg. Er dere enige, bor jeg hos mormor!». Barnet kan av og til velge å følge og støtte den forelder den har hatt minst forhold til, fordi de synes at det er urettferdig at deres tidligere omsorgsperson har sviktet (Haaland 2002:113).

Fordi at skolebarn mener at ting skal løses, kan de bli veldig sinte på foreldre som lager vansker gjennom skilsmissem. Barnet kan ta være ukomfortabel med å rette sinne mot foreldrene, og velger derfor å rette det mot andre. Om man er sint på andre, kan det være en avledning for foreldrene (Haaland 2002:113).

3.7 Barns medbestemmelse

I følge Lov om barn og foreldre (Barneloven), kapittel 7, § 48 1.ledd skal man i saker der det er snakk om foreldreansvar, samvær og hvor barnet skal bo fast skal det først og fremst bli tatt hensyn til hva som er barnets beste.

«§ 48. Det beste for barnet

Avgjerder om foreldreansvar, om kvar barnet skal bu fast og om samvær, og handsaminga av slike saker, skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet» (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet 2010).

I FNs barnekonvensjon har de også en artikkel som omhandler barnets beste, for det settes krav om at det:

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn... Partene påtar seg å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel, idet det tas hensyn til rettighetene og forpliktelsene til barnets foreldre, verger eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvaret for ham eller henne, og skal treffe alle egnede, lovgivningsmessige og administrative tiltak for dette for mål» (Barne- og familiedepartementet 2003).

I 2003 ble barnekonvensjonen inkorporert i norsk lovverk. 1.april 2004 resulterte dette i en endring i barneloven, som skulle styrke barnas medbestemmelse. Aldersgrensen for å kunne bli hørt ble senket fra 12 til 7 år, som gjør at barn fra 7 år fikk da muligheten til å si sin mening før det ble tatt avgjørelser om barnet. Om barnets alder og modenhet tilsier det, kan også barn under 7 år bli hørt. Men hos barn som har fylt 12 år, skal det legges

betydelig stor vekt på hva barnet mener jfr. Barneloven § 31 (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet 2010).

Barneombudet ønsker at barn nå skal få time hos familievernet når foreldrene går fra hverandre. Videre mener de at dagens ordning om at det er foreldrene som bestemmer om barnet skal høres ikke tilfredsstillende barnekonvensjonens krav fordi man ikke kan legge til grunn at foreldrene kan representere barnas syn i denne prosessen. De anbefaler at meklere bør ha en plikt til å tilby barnet en samtale når foreldrene er hos mekling. Dette gjelder også om foreldrene kommer til familievernkontoret med en løsning (Barneombudet 2013).

Lindboe mener at barn må få hjelp til å sette ord på hvordan samlivsbruddet føles for dem. En mulighet til å kunne påvirke spørsmålet om hvor de skal bo, og hvilken ordning som hadde vært det beste for dem med tanke på samværsordninger. Men behovet for informasjon er minst like viktig, timen hos mekler skal være et tilbud for de barna som ønsker en tredjepart og snakke sammen med (Barneombudet 2013).

Det er utviklet en modell som nå er i bruk ved Grenlands familiekontor (Skien kommune), som skal benyttes av barn mellom 7-16 år med samlivsbrudd. Her får barnet en samtale med en mekler på tomannshånd, hvor barnet slipper å ta stilling til noe. Målet er å få frem barnets ønsker ved og etter samlivsbruddet. For eksempel har det kommet frem ved bruk av en slik modell at det viktigste for barnet var at mamma og pappa er venner (Syversen og Berge 2013).

3.8 Hvordan en vernepleier kan bistå ved et samlivsbrudd

Samfunnet har utviklet spesialiserte instanser, tjenester og regler i forbindelse med å hjelpe par for å samarbeide og regulere foreldreskapet etter et eventuelt brudd. For eksempel i form av familierådgivningstjenesten med tilbud om parterapi og mekling, og domstolen med behandling av barnefordelingssaker (Thuen 2004:169).

Som vernepleier har man kompetanse innenfor samhandling og kommunikasjon. Ifølge Fagplan (2011) ved høgskolen i Molde innebærer dette at vi skal ha forståelse for hvordan vår egen atferd virker inn på andre, og hele tiden arbeide med egenutvikling for å kunne

etablere profesjonelle ferdigheter. Vernepleiere skal også ha kunnskap om og ferdigheter i konfliktløsning og ha utviklet kommunikative ferdigheter som skal gjøre at vi gjennom ulike teknikker og metoder har mulighet til å få frem brukerens ønsker (Høgskolen i Molde 2011).

En vernepleier skal ha kunnskap om og ha ferdigheter i grunnleggende veiledningsmetodikk, og har mulighet for å veilede andre. Man må kunne reflektere over problemstillinger i forhold til veilederrollen og være klar over faktorer som kan virke inn på veiledningsprosessen (Høgskolen i Molde 2011).

Ifølge Fagplanen (2011) skal vi som vernepleier skal man også ha noe kunnskap om utviklingspsykologi og kunne forstå menneskets utvikling, samspill, læring og atferd. Dette gjør at vi kan arbeide med ulike brukergrupper. Om vi arbeider med barn, vil vi kunne være ansatt for eksempel ved et familiekontor, barnevern, skole eller barnehage for å nevne noe.

Størksen (2013) skriver om at det i barnehager i landet ble etterlyst materiale for hvordan man skal arbeide med barn som opplever samlivsbrudd. I etterkant av et forskningsarbeid utviklet **læringsmiljøsentret** et barnehagemateriell som kalles «Ett barn – to hjem». Dette er et verktøy som ansatte ved barnehagen kan bruke i arbeidet med å møte barn i en vanskelig familiesituasjon. Dette er materiell som også kan benyttes av barn i småskoletrinnet (Størksen 2013).

«Ett barn – to hjem» baserer seg på forskning blant norske barn, foreldre, barnehageansatte og andre fagfolk. Og norske barnehager har samarbeidet for å tilrettelegge materialet til deres behov. Den består av fire deler: Veileder til ansatte, barneboka «koalabjørnens hemmelighet», følelseskort til bruk i barnesamtaler og informasjonsfolder til foreldre (Størksen 2013).

Ved et familiekontor kan man både få tilbud om mekling og rådgivning. Det er samme personen som gir dette, men det er to forskjellige roller. Ved mekling er det barnets beste som er i fokus, og foreldrene skal sammen med mekler komme frem til en avtale mellom foreldrene som er til det beste for barnet. Det er meklerens plikt å fokusere på barnets beste

og gjøre foreldrene oppmerksom på barnets rettigheter til å bli hørt. Oppsøker foreldre familiekontoret for råd har de ofte en avtale klar, som det gjenstår noe praktiske løsninger med. Barneombudet råder til å snakke med barnet før man tar avgjørelser som angår dem (Hjermann 2013:29f).

Det er ingen faste metoder som blir brukt hos familiekontorene i dag. Enkelte kontor, som Grenland familiekontor som jeg nevner tidligere i oppgaven har en egen modell for å kunne ha en samtale med barn. Barneombudet mener at det viktigste i en samtale med barn er at ansatte i familievern har gode nok kunnskaper og opplæring med å kunne snakke med barn. De ønsker også å gi ut en veileder i forhold til modeller man bruker for å inkludere barn i mekling og rådgivning. Det er viktig at det legges til rette for at barn skal høres (Hjermann 2013).

4.0 Drøfting

Jeg vil i dette kapitlet drøfte den teorien jeg har presentert i kap.3. Her skal jeg prøve å belyse problemstillingen min som er:

«Hvilke faktorer er til barnets beste ved samlivsbrudd? Hvordan kan vernepleieren bistå for å oppnå barnets beste i en slik situasjon?»

Jeg vil først drøfte hvordan foreldre må kommunisere sammen og med barna for at barna skal slippe forvirring og skyldfølelse rundt samlivsbruddet. Jeg vil også underveis i det kapitlet drøfte hvor viktig samarbeidet er for at barna skal oppleve forutsigbarhet og trygghet. Videre drøfter jeg valg av samværsordning, hvor jeg har fokus på delt bosted for barnet og om det er avgjørende for hvordan det går med barnet etter bruddet.

Til slutt drøfter jeg litt om hvordan vernepleiere kan bidra i vanskelige familiesituasjoner. Kan vi bruke vår kompetanse for å kunne veilede foreldre, og kan vi bruke våre samtaleferdigheter i samtale med barn? I disse dager er det mye snakk rundt tema om hvor vidt barnet skal bli hørt, og at barnet skal ha en time hos mekler, som på lik linje med sine foreldre (Barneombudet 2013)

4.1 Kommunikasjon og samarbeid for barnets beste

Det finnes mange teorier om hvordan et samlivsbrudd kan øke risikoen for at barna får en negativ utvikling. Ifølge Moxnes (2003) er det funnet forskjeller på barna som vokser opp uten begge foreldrene, for eksempel at de er ulykkelige, har lav selvfølelse og har et dårlig sosialt bilde. Atferdsproblemer og kontakten med barnevernet er det også blitt funnet forskjeller på og utdanning, rusmidler, kriminalitet og starten på egen familie er mer problematisk for skilsmissebarna enn det er for de barna fra «kjernefamilien». Hun mener man likevel skal være forsiktig med å trekke konklusjonen om at det er skilsmissen som er årsaken til avviket, undersøkelsen viser ikke noe annet enn at det er en økt risiko (Moxnes 2003:53ff).

Det er mange barn som bli skadet i en skilsmisse, men om et brudd er ordnet istedenfor konfliktfylt vil det være heldig for barnet. Skadene som oppstår på grunn av en skilsmisse skyldes for oftest at foreldrene har levd alt for lenge sammen i en konflikt, hatt en dårlig organisert skilsmisse eller at foreldrene får seg nye partnere som kommer inn i barnets liv (Bø 2000:110).

Bø (2000) hevder at det er ikke skilsmissen som skader barn, det er måten det skjer på. Jeg vil gå nærmere inn på hvordan kommunikasjonen og samarbeidet mellom foreldrene kan være med å påvirke hvordan barnet takler samlivsbruddet.

Foreldrene er de som skal fremstå som gode veiledere for hvordan livet skal være, og være et slags forbilde. Om foreldrene ikke greier å behandle hverandre med anstendighet og respekt etter samlivsbruddet, vil dette være en stor belastning for barna som kan gi psykiske og sosiale følger som kan vare livet ut (Hjermann 2012:5).

Bø (2000) hevder at for barn er det beste at de opplever en forutsigbarhet rundt det som skjer med dem, og at det blir mest mulig likt etter samlivsbruddet som det var før. Det menes med dette ikke at barna skal skånes fra alt som er konfliktfylt, men barna vil i dagens samfunn tilpasse seg dette automatisk. Ifølge Bronfenbrenner kan vi kalle hverdagslige og mindre hverdagslige hendelser for økologiske overganger (Bø 2000:172).

Bø (2000) hevder at hver gang et barn beveger seg fra en situasjon til en annen, så er det i en overgang. Hvordan et barn takler overgangene kommer an på en rekke faktorer. I en overgang som en skilsmisse kan barnet greie å håndtere situasjonen bedre om man snakker og forbereder barnet på forandringene. Hvilke personer som inngår i overgangen vil også kunne påvirke reaksjonen til barnet, noe jeg tror er vesentlig ved et samlivsbrudd hvor det inkluderer de to personene barnet er mest avhengig av (Bø 2000).

Bø (2000) sier at det er ikke nødvendigvis hvor eller hvem barnet bor hos som avgjør hvordan det går med barnet, men omstendighetene rundt hendelsen og hvordan det blir gjort. Et dårlig samarbeid og mye konflikter vil være med på å påvirke barnet negativt, og jo mer fordelt samværet mellom foreldrene er, jo bedre samarbeid må til for at det skal være bra for barnet (Skjørten mfl. 2007). Samarbeidet mellom foreldrene har hatt en økning i årene som har gått, men media fortsetter å fremstille det som at det er ofte dårlig

samarbeid mellom foreldrene etter samlivsbrudd. Flere velger delt bosted, noe som gjør at barnet får være like mye med mor og far (Moxnes 2003).

Det er mange foreldre som er fortvilet ved et samlivsbrudd, fordi de helst kunne tenkt seg å ikke samarbeide med den personen de kanskje har gått ut av et forhold med fordi samarbeid var et problem. Når man har valgt å bli foreldre sammen, er det et foreldreskap som følger deg livet ut. Barna tjener masse på at foreldrene samarbeider, fordi det kan vise barnet kjærlighet. Et dårlig samarbeid vil gjøre at foreldrene går glipp av mye utvikling av barnet som er viktig å få med seg (Moxnes 2003).

Noen foreldre glemmer barnet ved samlivsbruddet og har faste avtaler med den andre forelderen istedenfor å vise barnet at de kan samarbeide. Da velger de å ikke snakke sammen, leverer og henter til avtalt tid og oppdrar barna på sin måte når barna er hos dem. (Moxnes 2003). Dette vil jeg tro er uheldig for barnet, fordi som nevnt tidligere er barnet heldig med om foreldrene kan legge til rette for at det blir mest mulig like rutiner og oppdragelse etter samlivsbruddet (Haaland 2002). Dette er noe som kan være vanskelig å få til uten kommunikasjon og godt samarbeid mellom foreldrene.

Barneombudet ønske å innføre en samtale for barn der det får snakke på tomannshånd med en mekler. Dette skal ikke være et møte hvor barnet skal stilles krav til, men hvor barnet kan få uttrykke hva det ønsker av foreldrene. En modell fra Skien kommune gjør at barn mellom 7-16 år snakker på tomannshånd med en mekler uten at det trenger å ta noe standpunkt. Dette gjør at mange foreldre kan bli skjerpet når de får vite hva barna ønsker av mamma og pappa i den vanskelige tiden. Barneombudet hyller denne modellen, og tror dette kan bli en modell som kan brukes ved alle familievernkontor i landet. Pr. dags dato er denne modellen kun et prøveprosjekt ved Grenland familiekontor (Syversen og Berge 2013).

Ekvik (2010) hevder at det av og til kan oppleves som en byrde for barna når de har skyldfølelse for det som har skjedd. Det er viktig at foreldrene samarbeider om å fortelle hva som er grunnen om og om igjen, og at dette er noe mamma og pappa må ordne opp i. Om ikke barna forstår dette kan noen barn begynne å skjerpe seg, fordi de tror at foreldrene kan bli sammen igjen så lenge det oppfører seg plettfritt. Nå er det ikke vanlig at barn greier å oppføre seg plettfritt hele tiden, noe som gjør at skyldfølelsen blir ekstra

sterk når de ikke mestrer det (Ekvik 2010). With (2004) hevder at noen kan også utagere sterkt fordi de da vil få oppmerksomheten over på seg selv, og bort fra foreldrene.

Alderstrinn kan spille en rolle, hvordan man skal kommunisere med barna og hva man skal si spiller en rolle her. Et lite barn vil ikke ha behov for en samtale med foreldrene for å kunne forstå hva som har skjedd. Her er det hvordan foreldrene handler som er viktig, og at små barn opplever trygghet og forutsigbarhet (Haaland 2002).

Videre hevder Haaland (2002) at allerede barn fra 3-6 år kan oppleve en skyldfølelse over samlivsbruddet. De kan allerede her knytte situasjoner der hvor foreldrene har vært irritert på dem opp mot samlivsbruddet, dermed at de er årsaken til at det skjer. I denne alderen er sårbarheten ustabil, og konflikter mellom foreldrene vil oppleves som en katastrofe og de blir redde. De forteller ikke hva de føler, men viser det gjennom en bestemt atferd, for eksempel kan få ut aggresjonen på andre enn foreldrene, fordi de ikke vil gjøre det verre mellom mamma og pappa. Hendelser det er viktig å legge merke til ved barn i denne alderen er at de av og til kan trekke seg unna, og velger å ikke bli med på det de tidligere ville. For eksempel kan et barn nekte å bli med på tur i barnehagen, fordi han er redd for å forlate den trygge plattformen (Haaland 2002: 96ff). Som nevnt tidligere i drøftingen blir det her viktigere å gi barna en forklaring, forutsigbarhet og trygghet på at foreldrene ordner opp i dette.

Enda viktigere blir det i overgangen til skolen når barna kommer i 6 års alderen og opp i 9 år. Da er ikke fantasien så sterk at den lenger tar overhånd, og barnet vil ikke lenger kunne bearbeide følelsene sine ved lek. De svarene foreldrene og andre voksne gir blir viktigere, noe som gjør at foreldrene må samarbeide slik at forklaringene til barnet stemmer overens med det barnet opplever. På denne måten vil barnet kunne oppleve trygghet og sikkerhet. Også i denne alderen vil barnet kunne reagere med aggresjon mot andre enn foreldrene for å kunne få utløp for følelsene sine, men velger og ikke gjøre det mot foreldrene fordi de ikke vil gjøre det verre (Haaland 2002:102f).

I 9-12 års alderen synes ofte barna at skilsmissemisjonen er flau, men de barna som er i vennemiljø hvor det er flere foreldre som har flyttet fra hverandre, vil ha lettere for å kunne takle og godta det. Barna i denne alderen er realister, og barna gjør seg opp en egen vurdering av hvordan samlivsbruddet skal forstås. De ofrer egne goder for å kunne hjelpe

familien, og ser hele tiden etter hva de kan bidra med. Dette er en alder hvor barna ønsker at det skal være ro og stabilt hjemme. Dette er ei tid hvor ha et sosialt liv sammen med venner, og vil slippe andre bekymringer. Om foreldrene som følge av samlivsbruddet bekymrer seg over økonomien og barnet merker det, vil det kunne trekke seg fra de sosiale sammenhengende. Som foreldre er det ingen vits å kritisere barnet for dette, men heller prøve å forstå barnet og snakke med det. På denne måten kan man kanskje fjerne bekymringene (Haaland 2002).

Barna mener i denne alderen at foreldrene har mulighet i å ordne opp i det de ønsker, så uansett hvor forberedt på en skilsmisse de er. Derfor kan de bli veldig sinte på foreldrene som lager konflikter ved samlivsbruddet (Haaland 2002).

4.2 Fordeling av samvær

Hvordan samværet skal fordeles ved et samlivsbrudd er et stort tema. I dag har det blitt mer og mer vanlig med delt bosted, noe som viser at begge foreldrene er mer delaktig i barnets hverdag. Om barnet skal ha delt bosted så krever det et mye bedre samarbeid for foreldrene for at barna skal ha mest mulig forutsigbarhet.

Det er i følge Bø (2000) mer risikofylt å bo bare med en forelder, dette fordi statistikken viser at det spesielt blant alenemødre er lav utdanning og dårlig økonomi som kan bety begrenset muligheter når det kommer til mat, utstyr, fritid, ferie, stimulering og transport. Ensidighet og knapphet i forhold til nettverksrelasjoner og rollemodeller er også et problem, noe som lett kan oppstå om barnet har lite eller ingen kontakt med far. Dette fordi det optimale for et barn er å ha rollemodeller av begge kjønn. For å kunne oppnå optimal utvikling og trivsel hos et menneske, må de sentrale behovene tilfredsstilles for at man skulle være sosial forankret. Vi bruker Maslow sin behovspyramide som retningslinje for å kunne forklare dette, der et hierarki viser at de fysiske behovene er grunnvullen. Deretter kommer behovet for trygghet, beskyttelse, kjærlighet, tilknytning og annerkjennelse og respekt. Dette må ifølge Maslow tilfredsstilles for at man skulle kunne oppnå selvrealisering (Bø 2000).

Likevel mener Bø (2000) at det er omstendighetene som avgjør hvordan det går med barnet, og at det kan gå greit å vokse opp med en av foreldrene. Faktorer som omsorg,

varme, grensesetting, sosialt nettverk og økonomi er det som teller og det er andre faktorer enn selve samlivsformen som er med på å avgjøre god eller dårlig utvikling.

Det som er viktig etter et samlivsbrudd er at oppdragelse og rutiner er mest mulig likt slik det var før bruddet. På denne måten opplever barna forutsigbarhet og en trygghet av å være begge steder. Det er ikke anbefalt å ha delt samvær for barn under tre år. Ifølge Gustavsson er det viktig for barn i den alderen å ha en trygg og stabil primærrelasjon for at barnets utvikling. Dette støtter også Koch og Walstad (2005). Mason (2000) hevder at forandring i lukt, rutiner, stemmer, steder og omsorgspersoner over en lengre periode vil være negativt for utviklingen. Barnet skal kunne bruke energien på å tilpasse seg fremfor at det får utvikle sosiale, emosjonelle og kognitive ferdigheter (Skjørten 2007).

Jeg tror at tilknytningen i denne alderen har en vesentlig betydning ut ifra Broberg mfl (2006) sin teori om at barnet allerede ved fire måneders alder viser tydelig hvem det foretrekker å være sammen med. Da kan en delt samværsordning gjøre at barnet blir for lenge borte fra foreldrene i gangen. Barna kan stenge av tilknytningssystemet om de ikke gjenforenes med foreldrene i løpe av et par dager.

Bunkholdt (2000) sier også at tilknytningen barna etablerer i spedbarnsalderen vil de beholde oppover i den videre utviklingen. Tilknytningkvaliteten vil komme i uttrykk etter barnets alder og modenhetsnivå. De som har hatt en trygg tilknytning vil ofte ha høyere selvtillit og opplever gode relasjoner med de menneskene de samhandler med. Mens de som har hatt en unngående og utrygg tilknytning har en tendens til å ha lavere selvtillit (Bunkholdt 2000:183).

Det er mye diskusjon om et barn skal flytte eller ikke flytte i den perioden det er under utvikling. Det er store enigheter om betingelsene for at barns utvikling og tilknytning, mens det er mer uenighet i hvordan en eventuell atskillelse vil virke inn på barnet. Goldstein, Freud og Solnit (1980) mente at alle atskillelser ville være en belastning for barnet (Bunkholdt 2000).

Man kan som foreldre i Norge bestemme fritt hvordan barnet skal fordeles, men om de ikke blir enige må de til mekling for å se om de finner en løsning. Om man velger å ta saken videre derfra og til domstolen er det den ene av foreldra som får hovedomsorgen for barnet, det blir altså ikke vedtatt delt bosted (Moxnes 2003:126f).

Moxnes (2003) sier at som en del av likestillingsarbeidet er målet å gjøre fedre enda mer involvert i omsorgsarbeidet for barn. Dette gjør man fordi man har en sterk tro på at det er til barnets beste å ha lik fordeling. Skjørten mfl. (2007) hevder at om man velger å ha delt bosted for barna sine, så er det viktig at det ikke er for store avstander mellom foreldrenes bosted. Dette spiller en rolle når barnet begynner på skolen, men også i forhold til venner og aktiviteter på fritiden.

I Norge så er det lagt vekt på «barnets beste» ved barnefordelingssaker, og man er opptatt av hva barnet selv ønsker. Barnet kan få en mulighet til å bli hørt allerede ved fylte 7 år, mens når det er fylt 12 år skal barnets meninger og ønsker blir lagt stor vekt på. Andre kriterier man har fokus på i en barnefordelingssak er hvem som har hatt den sterkeste følelsesmessige kontakten og hatt hovedomsorgen for barnet før samlivsbruddet. De som avgjør har fokus på at livet til barnet skal kunne bli mest mulig likt det som barnet hadde fra før. Det sier litt om prioriteringer og hvordan fordelingen av omsorgen har vært ved å finne ut av hvem av foreldrene er det som har tatt hensyn til barnet i forhold til å ha vært hjemmearbeidene, brukt sin rett til fødsel- og omsorgspermisjon og vært hjemme når barnet har vært syk (Moxnes 2003).

4.3 Hvordan kan en vernepleier bistå ved samlivsbrudd

Hvordan en vernepleier kan bistå barn og foreldre ved et samlivsbrudd tror jeg avhenger av hvor kompleks bruddet er. Grunnutdanningen i vernepleie har en basis for å kunne veilede foreldre i vanlige samlivsbrudd hvor det ikke er alt for stort konfliktnivå.

Gjennom utdanningen har vi lært om barn og barns utvikling. Dette innebærer at vi har en kunnskap om hva som skal være tilstede for at barnet skal utvikle seg i riktig retning. Vi har også mulighet for å kunne observere og registrere, og har kunnskap om forskjellige verktøy som kan hjelpe barn med å kommunisere.

Om et brudd er konfliktfyllt vil mer kunnskap rundt tema være viktig, da vil jeg tro det er nødvendig med videreutdanning innenfor riktig fagfelt. Man må kunne kjenne sin begrensning, og som vernepleier blir arbeidet i hovedsak å kunne gi veiledning og råd.

Hva vi kan gjøre, og hvordan vi må arbeide avhenger av hvor vi jobber. En vernepleier kan være ansatt i familievern, barnevern, skole og barnehage. Ved alle disse arbeidsplassene vil det være fire forskjellige måter å arbeide på.

Når barna er så små at de går i barnehage, vil kommunikasjon være vanskelig i form av språk og man må ha riktig kunnskap om barns utvikling og atferd. Samtalebilder og tegning vil her være et alternativ for å kommunisere. Her har Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning i Stavanger og Porsgrunn utviklet et materiell som de kaller «Ett barn – to hjem» som skal brukes for å kunne kommunisere med de små barna i barnehagen, men også med barn i småskoletrinnet (Størksen 2013).

Dette er et fint hjelpemiddel for de ansatte i barnehagen, siden det innebærer veiledning om barn og skilsmisse, hvordan kommunisere med barnet og eget informasjonshefte til foreldrene (Størksen 2013). Siden antall samlivsbrudd øker (SSB 2013), vil jeg tro det er viktig at fagpersoner som jobber med barn får den informasjonen og opplæringen de trenger for å kunne arbeide med barn som opplever skilsmisse.

Som ansatt ved et familievernkontor ville jeg kunne hatt som oppgave og både gitt råd og fungert som en mekler. Her er det viktig at den ansatte fokuserer hele tiden på barnets beste, samtidig som at man skal hjelpe foreldrene til å bli enige. Det er også meklerens plikt å opplyse foreldrene om barnas rett til å bli hørt (Hjermann 2013).

Det finnes ingen bestemte modeller man bruker i dag ved familievernkontor, men dette er noe barneombudet absolutt vil få til. Fordi en samtale med barnet før det blir tatt avgjørelser om deres hverdag er viktig for barnet og for at det skal få følelse av å bli hørt (Hjermann 2013).

5.0 Avslutning

Dette kapittelet er inndelt i tre deler; oppsummering, konklusjon og refleksjon.

5.1 Oppsummering

Jeg vil her komme med en kort oversikt på hovedpunktene mine fra drøftingen.

Jeg starter innledningsvis med hvordan samlivsbrudd kan øke risikoen for negativ utvikling hos barn. Videre drøfter jeg kommunikasjon og samarbeid mellom foreldre og mellom foreldre og barn. Her diskuterer jeg viktigheten av at foreldrene kommuniserer og samarbeider ved og etter et samlivsbrudd for at barnet skal slippe å sitte med en følelse av skyld og at det kan gjøre noe for å ordne opp. Jeg diskuterer at barnet trenger det mest mulig lik oppdragelse og hverdag etter bruddet og at forutsigbarhet spiller en stor rolle for hvordan barnet takler bruddet.

Deretter valgte jeg å drøfte om samvær hadde en betydning av hvordan barnet får det. Her tok jeg utgangspunkt i samværsformen delt bosted, som har økt de siste årene. Jeg drøfter også her konsekvensene som kan komme av og bare skulle bo hos den ene av foreldra, samtidig som jeg trekker inn de faktorene som må være til stede for god utvikling. Her diskuteres det også viktigheten av lik oppdragelse, slik at barna slipper de store forandringene. Jeg prøver å drøfte her om alder har en betydning for valg av samværsfordeling og kommer innpå lovverket og kravet om barnets beste i barnefordelingssaker.

Til slutt drøfter jeg hvordan en vernepleier eventuelt kan bistå ved et samlivsbrudd ut ifra den grunnutdanningen vi har. Her trekker jeg inn ulike temaer vi skal ha kunnskap om, samtidig som jeg beskriver oppgaven vi kunne hatt som ansatt ved et familiekontor. Her kommer jeg også med eksempler på hjelpemidler vi kan bruke i arbeidet med kommunikasjon med barn.

5.2 Konklusjon

Jeg vil nå trekke konklusjonen av drøftingen for å besvare problemstillingen min som var:

«Hvilke faktorer er til barnets beste ved samlivsbrudd? Hvordan kan vernepleieren bistå for å oppnå barnets beste i en slik situasjon?»

Med bakgrunn for den teorien jeg har presentert og drøftet i drøftingsdelen vil jeg konkludere med at det barnets beste ved samlivsbrudd er når foreldrene arbeider for å kunne kommunisere godt sammen og samarbeider for at barnet skal få det mest mulig forutsigbart og trygt i begge hjemmene.

Faktorer som samværsfordeling ble litt todelt, fordi jeg ser fordelene med at barn har like mye samvær med begge foreldrene. Samtidig vil jeg ut ifra teori om tilknytning være kritisk til å la små barn ha delt bosted. Her er jeg for en endring i samværsform i takt med barnets alder og modenhet.

Jeg mener at en vernepleier kan bistå ved samlivsbrudd der det er et ukomplisert brudd hvor det som trengs er råd og veiledning i forhold til barnets beste. Dette synes jeg vi er kompetente til ut ifra kunnskapen om barns utvikling, kommunikasjonsferdigheter og veiledning.

5.3 Refleksjon

Jeg ser at dette var et tema som jeg kunne skrevet mer om, men måtte avgrense på grunn av antall ord. Etter hvert ble jeg mer og mer interessert i tema knyttet til hvor vidt små barn skal ha muligheten til å uttale seg i saker ved samlivsbrudd.

Jeg synes det var vanskelig å finne litteratur om vernepleiere i forhold til arbeid med barn i samlivsbrudd. Litteraturen om samlivsbrudd og barn var også av eldre dato. Jeg har vurdert kildene, og vet at forfatterne jeg har brukt er anerkjente innen samlivsbrudd og barn.

Barnesamtaler ble etter hvert i oppgaven noe jeg hadde lyst å lese mer om, dette fordi jeg underveis i oppgaveskrivingen kom over mange artikler som handlet om dette. Jeg har også lest om modeller som brukes til å kunne kommunisere med barn uten å skulle sette barna i vanskelige situasjoner.

Læreprosessen har gått bra, og jeg føler jeg sitter igjen med masse kunnskap som jeg ikke hadde før jeg begynte på denne oppgaven. Jeg trodde jeg hadde mye erfaring innen dette området, men noen faktorer og virkninger viste jeg ikke om, som jeg i fremtiden kommer til å være obs på. Jeg føler kanskje jeg skulle hatt med mer om vernepleierens rolle og drøftet mer de negative sidene opp mot de positive sidene av delt samvær i forhold til vanlig samvær.

Om jeg skulle fortsatt arbeidet rundt denne oppgaven, for å deretter tatt fatt på en ny problemstilling ville den ut ifra den interessen som kom under arbeidet blitt:

«Bør små barn i alderen 4-7 år ha medvirkning ved samværsfordeling, og hvilke metoder er hensiktsmessige å benytte i samtale med barna?»

6.0 Litteraturliste

Aadland, Einar (2011). *Og eg ser på deg... vitenskapsteori i helse- og sosialfag*. 3.utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Broberg, Anders, Kjersti Almqvist og Tomas Tjus (2006). *Klinisk barnepsykologi. Utvikling på avveier*. Oslo: Fagbokforlaget

Bunkholdt, Vigdis (2000). *Utviklingspsykologi*. 2.utgave. Otta: Universitetsforlaget

Bunkholdt, Vigdis (2002). *Psykologi. En innføring for helse- og sosialarbeidere*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Bø, Inge (2000). *Barnet og de andre*. 3.utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Dalland, Olav (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 4.utgave. Oslo: Gyldendal akademisk

Ekvik, Steinar (2010). *Tårer uten stemme. Når barn er blant dem som sørger*. Trondheim: Verbum

Haaland, Kirsti R (2002). *Barnet i skilsmissen. Et barneperspektiv på familieomforming*. Oslo: Universitetsforlaget

Linde, Sølvi og Inger Nordlund (2006). *Innføring i profesjonelt miljøarbeid. Systematikk, kvalitet og dokumentasjon*. Oslo: Universitetsforlaget

Thuen, Frode (2004). *Livet som deltidforeldre*. Oslo: Fagbokforlaget

Moxnes, Kari (2003). *Skånsomme skilsmisser – med barnet i fokus*. Kristiansand S: Høyskoleforlaget.

Skjørten, Kristin, Rolf Barlindhaug og Hilde Lidén (2007). *Delt bosted for barn*. 1.utgave. Oslo: Gyldendal akademisk

With, Marianne Leine (2004). *Viktors verden deler seg. Om barn og skilsmisse*. N.W. Damm & søn

Internettkilder:

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). Barnelova. Lastet ned: 28.05.2013 Tilgjengelig fra URL: <http://lovdata.no/all/nl-19810408-007.html>

Barneombudet (2013). Barn som opplever samlivsbrudd skal bli hørt. Lastet ned: 26.05.2013 Tilgjengelig fra URL: http://www.barneombudet.no/forside/siste_nytt/barn-samlivsbrudd/

Hjermann, Reidar (2012). *Barnas stemme stilner i stormen. En bedre prosess for barn som opplever samlivsbrudd*. Rapport 2012. Barneombudet. Lastet ned: 22.05.2013 http://www.barneombudet.no/sfiles/21/26/2/file/barnas_stemme_stilner_i-_stormen.pdf

Høgskolen i Molde (2011). Bachelor i vernepleie. Fagplan. Tilgjengelig fra URL: [https://fronter.com/himolde/links/files.phtml/51a46e99deec.612311370\\$549652266\\$/Felles+for+alle+studie_prcent_E5r/Planverk/Fagplan+revidert+juli+2011.doc](https://fronter.com/himolde/links/files.phtml/51a46e99deec.612311370$549652266$/Felles+for+alle+studie_prcent_E5r/Planverk/Fagplan+revidert+juli+2011.doc)

Statistisk sentralbyrå (2013). Ekteskap og skilsmisser, 2012. Lastet ned: 26.05.2013. Tilgjengelig fra URL: <http://www.ssb.no/ekteskap/>

Størksen, Ingunn (2013). Samlivsbrudd blant foreldre til barnehagebarn. Lastet ned: 26.05.2013. Tilgjengelig fra URL: http://lillegarden.wordpress.com/2013/04/02/ett_barn-to_hjem/

Syversen, Anne Cathrine og Grete Ingebjørg Berge (2013). Barneombudet hyller ny skilsmissemodell. Lastet ned: 26.05.2013. Tilgjengelig fra URL: <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/ostafjells/telemark/1.11021353>